

MISIRLI YAZAR MAHMÛD TÂHİR LÂŞÎN'İN “KÖYDE OLANLAR” ADLI HİKÂYESİNİN TAHLİLİ

Yeşim Fettahoğlu*

Özet

“Köyde Olanlar” adlı hikâye modern Arap edebiyatında kısa hikâyenin gelişmesinde önemli bir role sahip olan Mahmûd Tâhir Lâşîn tarafından kaleme alınmıştır. Hikâyedeki olaylarda 1900’lü yıllarda Mısır’da yaşanan modernizm ve geleneksel dinî düşünceler ele alınmış aynı zamanda kentsel ve kırsal kesim arasındaki görüş farklılıklarına değinilmiştir. Mekân olarak Mısır’da bir köyün seçildiği hikâye, önemli bir yazarın Batılılaşma sürecini nasıl değerlendirdiğini ortaya koymaktadır. Bu yazıda önce yazar hakkında kısa bilgiler verilmiş, daha sonra da hikâyenin özeti ve tahlili sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Modern Arap Edebiyatı, hikâye tahlili, Mahmûd Tâhir Lâşîn.

EGYPTIAN AUTHOR MAHMÛD TÂHİR LÂSHÎN’S STORY “KÖYDE OLANLAR” AND IT’S ANALYSIS

Abstract

The story called “Köyde Olanlar” (Things happen in Village) written by Mahmud Tahir Lashin who has important role in development of short story in Modern Arabic Literature. In the story modernism, which is exist in Egypt in 1900’s, is handled and the difference of opinion between urban and countryside also mentioned. The story, which takes place in a village in Egypt, shows how an important writer analyses Westernization. Firstly, some short informations of writer are given and then summary and analysis of story is presented in this story.

Key Words: Modern Arabic Literature, story analysis, Mahmud Tahir Lashin

,

* Yrd. Doç. Dr., Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi,
(yesimkurt@gumushane.edu.tr)

Giriş

Yazımızda modern Arap kısa hikâyesinin¹ gelişimine katkıda bulunan önemli şahsiyetlerden biri olan Mahmûd Tâhir Lâşîn'in "Köyde Olanlar"² adlı hikâyesi ele alınacaktır.

Mısırlı bir yazar olan Mahmûd Tâhir Lâşîn³ 7 Haziran 1894 tarihinde, Kahire'nin Seyyide Zeyneb Mahallesinin Hüsni sokağında dünyaya geldi. Lâşîn, Balkan göçmeni Mısırlı bir aileye mensuptur. İlk eğitimine Muhammed Ali İlkokulunda başlayan Mahmûd Tâhir Lâşîn 1912 yılında Hidiv Lisesinden mezun oldu. Yükseköğrenimine Kahire Mühendislik Fakültesinde başladı. Evde ve okulda sağlam bir eğitim gördü. Ağabeysinin edebi kitaplardan oluşan kütüphanesinden istifade etti. 1917 yılında Mühendislik mektebinden mezun oldu. Temmuz 1918'de Maslahatu't-Tanzim (Şehir Planlama Departmanı) dairesinde kentsel planlama memuru olarak çalışmaya başladı. Bu dairede genel müdürlüğe kadar yükseldi.⁴ Özellikle Charles Dickens (ö.1870), Mark Twain (ö.1910), Maupassant (ö.1893) ve Chekhov'un (ö.1904) kitapları ilgisini çekmiştir. İhtilal öncesi Rus edebiyatı yazarlarından Pushkin (ö.1837), Gogol (ö.1852), Lermontov (ö.1841), Turgenyev (ö.1883), Dostoyevski (ö.1881), Tolstoy (ö.1910), Gorky (ö.1936)'nin eserlerini okumuştur.

Lâşîn, 1921 veya 1922'de yılında kısa hikâye yazmaya başlamıştır. İlk öykü denemelerini yayımlamaktan çekinmiş, ilk hikâyesi *Şahh'ı* 1924 yılında *el-Fünûn* dergisinde, bu tarihten itibaren de yazdıklarını düzenli olarak *el-Fecr*'de, bu derginin kapanmasından sonra da diğer bazı dergilerde yayımlamıştır. O aynı zamanda eserlerini bir kitapta toplayan ilk kısa hikâye yazarıdır. Lâşîn'in *Suhriyyetu'n-nây* (1926), *Yuhkâ enne* (1929), *en-Nikâbu't-tâ'ir* (1940) adlı üç kısa hikâye koleksiyonu ve neşredilmemiş hikâyeleri vardır. Ayrıca *Havvâ bilâ Âdem* (1933) adlı bir de romanı vardır. Yazar, tek romanı olan *Havvâ bilâ Âdem*'den sonra hayatının sonuna kadar başka bir eserle okuyucu karşısına çıkmamıştır.

45 yaşında evlenmiş, evlendikten sonra Acûze Mahallesi'ne taşınmıştır. Çocuk sahibi olmayan yazar, 1953 yılında kendi isteği ile emekli olmuştur.⁵ 17 Nisan 1954 yılında vefat etmiştir. Edebiyat ve yazarlıkla meşguliyeti ve Mısır kültürüne katkılarına rağmen ona özel bir cenaze töreni yapıp yapılmadığı bilinmemektedir.⁶

¹ Hâfız, Sabrî, *Ruvvâdu'l-fenni'l-kıssâsi Mahmûd Tâhir Lâşîn*, Kahire, el-Meclisü'l-e'lâ li's-sekâfe, 1999, s. 32.

² Hikâyenin Arapça tam metni için bkz. Hâfız, *a.g.e.*, s. 231-240.

³ Hâfız, *a.g.e.*, s.26.

⁴ Kehhâle, Ömer Rıza, *Mu'cemu'l-müellifîn*, C V, Beyrut, Mektebetu'l-Musennâ, s. 38; Avad, İbrâhîm, *el-Kassâs Mahmûd Tâhir Lâşîn hayatuhu ve fennuhu*, Kahire, Mektebetu'z-Zehrá, 2001, s. 9; Hâfız, *a.g.e.*, s. 27.

⁵ Cohen-Mor, Dalya, *A Matter of Fate: The Concept of Fate in the Arab World as Reflected in Modern Arabic Literature*, Oxford University Press, New York 2001, s. 32; Avad, *a.g.e.*, s. 9.

⁶ Hâfız, *a.g.e.*, s. 27.

Mısır'da kısa hikâye edebi türünün gelişmesinde önemli rol oynayan Lâşîn, *Modern Ekol* (Medresetü'l-hadîse) olarak bilinen edebi gurubun öncülerinden biridir. Lâşîn'den bahseden herkes onun *Modern Ekol*'ün ilk ve önemli şahsiyeti olarak kabul etmektedir.⁷

Lâşîn ve *Modern Ekol*'ün üyelerinin edebiyat sahnesine girmeleri modern Arap hikâye tarihinde bir dönüm noktası olmuştur. Onun yazdıkları, hem biçim hem de içerik yönünden kendinden önceki yazarların ve çağdaşlarının yapıtlarının doruk noktasını temsil etmektedir.⁸

Yazarın modern Arap kısa öyküsünün o zamanın temel konularını işleminin yanında, şehir ile kırsal kesim arasındaki hassas çatışmayı da ele alarak, geliştirip ön plana çıkardığı "Köyde Olanlar" hikâyesi yerli, gerçekçi ve okuyucusuna hikâye denemesi olarak değil olgun bir hikâye olarak sunulan bir eserdir.

"Köyde Olanlar" hikâyesi Sabrî Hâfız'ın Mahmûd Tâhir Lâşîn'in bütün eserlerini ihtiva eden *Ruvvâdu'l-fenni'l-kıasî Mahmûd Tâhir Lâşîn* (Kahire-1999) adlı eserin 231 ve 240. Sayfaları arasında yer almaktadır. "Köyde Olanlar" *Yuhkâ enne* (1929) koleksiyonunun yedinci hikâyesidir.

Öncelikle hikâyenin özetini vermek istiyoruz:

Köyde Olanlar

Hikâyede kahramanın arkadaşının köyünde geçirdiği bir cuma gününü anlatır. Hikaye kahramanının ilk olarak köyü gördüğünde uçsuz bucaksız doğa manzarası karşısında sevinir. Daha sonra çiftçilerin durumunu görüp hallerine üzülür. Dertlerini paylaşmak istediğinde köyünde konuk olduğu arkadaşı onun duygusallığıyla alay eder. Akşam olunca köylülerin tek eğlence yeri olan mescide bu iki arkadaş birlikte gider. Bir müddet sonra Şeyh Muhsin adında bir imamı mescide davet ederler. Gerçek mesleği nikah memurluğu olan şeyh, kendisinin buraya geliş amacını bilmektedir. Bu arada hikayenin kahramanı-halk ve yine hikayenin kahramanı-şeyh arasında konuşmalar geçer. Kahraman köylünün ezildiğini, bu durumu düzeltebileceklerini söyler. Kendi çabasıyla onlara yol göstermeye çalışır. Fakat halk duyarsızlaşmıştır. Şeyhin dini söylemlerindeki yanlışlığa da tepki gösteren kahraman arkadaşı tarafından omzu tutularak susturulur. Arkadaşı köylünün hallerinden ve şartlarından memnun olduklarını onun için de söylediklerinin onları etkilemediğini ifade eder.

Bir müddet sonra Şeyh bir hikâye anlatır. Hikâyede halinden memnun olmayıp fazlasını isteyen Abdussemei adında bir ayakkabı tamircisinin başına gelenlerden söz edilir. Abdussemei, ayakkabı tamirciliğine razı olmayıp şehre taşınmıştır. Burada bir müdür yardımcısının evinde kapıcılık yapar. Müdür yardımcısı ve Abdussemei'nin karısı

⁷ Avad, *a.g.e.*, s. 12.

⁸ Fettahoğlu, Yeşim, Mahmûd Tâhir Lâşîn'in Hayatı Ve Suhriyyetu'n-Nây, *Yuhkâ Enne, En Nikâbu't-Tâ'ir Adlı Hikâye Koleksiyonlarının Tahlili, Basılmamış Doktora Tezi*, İstanbul, 2016, s. 74-75.

arasında ilişki yaşanır. Durumdan şüphelenen Abdusseme, gönderildiği yerden erken dönüp onları aynı yatakta uyurlarken yakalar. İkisini de öldürür, katil olur. Şeyh, bu hikayesinde özenle Abdusseme'nin kaderine razı olmadığını bu yüzden başına kötü şeyler geldiğini vurgular. Durumun Allah'tan gelen bir ceza olduğuna köylüleri inandırır. Halk hipnoz olmuşçasına Şeyh'e inanmakta ve anlattıklarından etkilenmektedir. Köylüler hayat şartlarının kötülüğüne rağmen bu durumdan şikayetçi olmamakta, kaderlerine razı olmaktadır.

Hikayede, kahramanın arkadaşının köyünde geçirdiği bir günü anlatması dolayısıyla ben'li anlatım kullanılır. Doğrudan olay örgüsüne girilerek anlatımına başlanan hikâye giriş, gelişme, sonuç bölümlerinden oluşmaktadır.

Hikâyeyi anlatan kahramanın adı verilmemiştir. Kahraman, bir cuma günü namazı eda etmek ve günü geçirmek üzere arkadaşı ile beraber yine adı verilmeyen arkadaşının köyüne gider. Köyün manzarası ve güzelliği karşısında büyülenir. Fakat çevrenin bu güzelliğine tam bir tezat teşkil eden köylülerin içler acısı durumu karşısında şaşırıp kalır. Yazar bu durumu bize şöyle ifade eder: “...çiftçilerin durumu içler acısı. Yere kapanmışlar. Baltalarla ve oraklarla çalışıyorlar. Kimi belden yukarı kimi dizlerinden aşağı çıplak. Küçük çocuklar da babaları gibi yarı çıplak. Toz toprak içerisinde... Akşam olup da güneş şafak ışıklarını köyün üzerine döktüğünde guruplar halinde tarlalardan köye döndüklerini gördüm... Bu hayatta kocaların karılarına karıların da kocalarına anlatacakları neyi var, zahmetten ve meşakkatten başka bu hayatta ne saadet var diye düşündüm.” Hikâyeye kahramanımız, bu durumu görünce dayanamaz. Onlarla dertleşmek ister ama arkadaşı tarafından durdurulur. Hikâyenin ilk cümlelerinden itibaren bu iki karşıt görüş “baskı altında yaşamlarını sürdüren köylüler ve buna karşı şehirde rahat yaşayan aydın bir insan” ortaya konmaktadır. Doğa harikası bir köyde yaşayan insanlar ağır yaşam koşulları altında, yoğun şekilde çalıştırıldıkları için bu güzellikten faydalanacak zamanı bulamazlar. Ailelerine bile ayıracak zamanları nerdeyse yoktur. Peki, ama bu durumu neden değiştirmezler ve neden isyan edip haklarını aramazlar? Yazar hikâyenin devamını adeta bu sorunun cevabını anlamamıza yardımcı olmak için şekillendiriyor.

Akşam olunca kahramanımız ve arkadaşı, birlikte namaz kılmak için mescide giderler. Burası aynı zamanda köylülerin tek eğlence türü olan akşam sohbetlerinin olduğu yerdir. Böylece kentsel görüşü temsil eden bu iki şehirli, köylülerin arasına katılmıştır. Köylüler onları selamlamak için ayağa kalkarlar. Bir müddet sonra içlerinden birisi Şeyh Muhsin'i çağırır. Şeyh bıyıkları kesik, sakalları uzamış, kırmızı sarık ve cübbe giyen birisidir. Niçin çağrıldığını bilir. Yerine oturup tanışma faslı bittikten sonra uzun bir söze başlar. Bir hikâyeye anlatmak için gelmiştir. Burada esas hikâyeye ile şeyhin anlattığı hikâyeye arasındaki etkileşimle başlatılan “hikâyeye içinde hikâyeye” çok yönlü bir anlatı biçimi kullanılmıştır. İki hikâyeye, şehirli iki misafir ile

köylülerin aydın liderlerini temsil eden şeyh arasındaki fikir ayrılığını temsil eden bir çatışma oluşturmaktadır.

Hikâyesine başlamadan önce Şeyh, Kur'an'dan ayetler okur. Din ile ilgili yorumlar yaparak da inandırıcılığını pekiştirmeye çalışır. Fakat bu yorumlar yanlıştır. Kahraman bu duruma dayanamaz. Şeyhin konuşması sırasında araya girmeye çalışır. Engellense de başarır. Ama kahramanın söylediklerinin halk üzerinde bir etkisi yoktur. Çünkü onlar şeyhe körü körüne inanmışlardır. Yazar burada sefil bir şekilde çalıştırılıp hakkını aramayan köylüyü eleştirir. Şeyh köylüyü dini söylemleri ile etkileyerek onları tesiri altına alır. Köylü, misafirin şeyhe karşı gelmesine şaşırmıştır. Bir ona bir Şeyh Muhsin'e bakarlar. Bir şey olmamış gibi içlerinden biri aniden efendimiz, Abdusseme'ye ne oldu, diye sorar. Herkes ona yönelir. Şeyh konuşmaya devam eder. Şeyhin konuşması ile sükûnet geri gelir herkes onu dinlemeye başlar. Şeyh bir müddet daha nasihat veren konuşmasını sürdürür. *"Başımıza neler geldi, ne musibetler başımıza indi lakin ağlamıyoruz. Ağlamamız gözümüzün donması, kalbimizin kasvetindedir. Kalbimizin kasveti çok günahlandır. Çok günah emele yapışmamızdandır. Emele yapışmamız dünya sevgisindedir... Yaratılanın iradesi her şeydir..."* Bu etkileyici giriş ve birkaç ayet meali veren şeyhe kahraman yine bir şeyler söylemek ister. Fakat arkadaşı tarafından durdurulur. Ve şeyh nihayet hikâyesine başlar. Hikâye kısaca şöyledir:

Şeyhin anlattığı hikâyenin kahramanı Abdusseme günübürlük yaşayan bir ayakkabı tamircisiydi. Lakin Allah'ın kendisi için taksimine razı olmadı. Ezelde kendine yazılı olmayan bir dereceye nefsinin yükseltmek istedi. Allah'a karşı geldi. Allah da ona musibet verdi. Onu müdür yardımcısına gönderdi. Müdür yardımcısı ahiretini dünyasına satan bir adamdı. Abdusseme Efendiyi merkezdeki hususi evine kapıcı tuttu. Abdusseme Efendi'nin hayatı değişti. Ceket giymeye fötr (şapka) takmaya başladı. Çarşılarda serbest dolaşmaya başladı... Bu halini tenkit edenlerin sesi yükselmeye başladı. Abdüsseme'ye verilen vazife ve takdir edilen nimetler onun için yapılmıyordu. Müdür yardımcısının maksadı onun karısıydı. Kadın fakirliğine rağmen çok güzeldi. Müdür yardımcısı onu kocasının yanında çok kere görmüştü. Abdüsseme'ye karısını yanında getirmesini böylece göz önünde bulunacağını ve evdeki bazı işleri de görebileceğini söyledi. Çünkü müdür yardımcısı bekârdı. Ayakkabıcı ile karısı arasında anlaşmazlıklar baş gösterdi. Bir gün kadın ev sahibine gitti ve kocasını şikâyet etti. Ayakkabıcı halinden şikâyet edince müdür yardımcısı onu kendi haline bırakmasını tavsiye etti. Bunun üzerine Abdusseme şüphelenmeye başladı. Sonra Abdusseme derin bir sessizliğe gömüldü. Olay gecesini müdür muavini Abdüsseme'ye bir mektup vererek onu köyün muhtarına gönderdi. Ve muhtarın yazacağı cevabı alarak gece değil sabah geri dönmesini söyledi. Derin bir sessizlik ve sır içerisinde Abdusseme mektubu alıp yola çıktı. Yolda demiryolunun kenarında bir kol uzunluğunda bir demir parçası gördü. Onu aldı. Ani bir kararla köye gitmekten vaz geçip yarı yoldan geri döndü. Kapıyı açtı. Karısı ile müdür yardımcısını beraber uyurken buldu. İkisini de demir parçası ile vurarak öldürdü.

Şeyh hikâyeye son verirken ibretli cümlelerini tekrar eder. Kahraman ise köylünün sorgulamadan onu takibine vurgu yapar. *"İşte evladım, dünya irade değil, ibadettir. Hayır da Allah'ın seçtiğidir."*

Hikâyede kaderine razı olmayıp hakkından fazlasını isteyen Abdussemin, şeyhe göre Allah tarafından cezalandırılmıştır. Bu mesaj köylüye verilmektedir. Abdussemin köylüyü temsil etmektedir. Köylünün de istekleri artarsa Allah tarafından cezalandırılacaktır. Bu inanç zihinlere yerleştirilerek durum pekiştirilir. Abdussemin itibarını, ailesini ve hürriyetini kaybetmiş, iki insan öldürerek günah işlemiştir. Onlar da böyle bir duruma düşebilirler. Bu hikâyeye, adeta üstü kapalı bir gözdağıdır. Allah bir insanı köylü olarak yaratmışsa bu onun kaderidir ve razı olması gerekir. Halkın bu hikâyelerle öylesine gözleri bağlanmış durumdadır ki onları uyaran, çözüm yolu gösteren insanları anlayamazlar.

Yazar bu öykü ile okuyucusun dikkatini köylerde yapılan akşam sohbetlerine çeker. Bu sohbetler aynı dönemde bizim köylerimizde de var olmuştur. Yazar aynı zamanda hikâyenin içsel kurgusunu oluşturan zina ve oç alma trajedisi yerine, anlatı başında, seyrinde ve sonundaki konuşmaları vurgulamak ve öykünün asıl konusunun bu olduğunu belirtmek istemektedir. Hikâyede hem kırsal ve kentsel anlatıcılar arasındaki çatışmalar hem de diğer hikâyenin kahramanının trajedisinin ele alınması bu durumu vurgulamaktadır.

Hikâyenin içindeki diğer bir yapı da kahramanın köylülerle konuşup onlara etki etmek istemesidir. Her ne kadar değişim isteyen kahraman samimi ve heyecanlı olsa da bunu yaparken zaman zaman köylüye tepeden bakmakta sosyal statü farkını unutmaktadır. Onlar ile konuşurken kullandığı üslup, görüşlerini ortaya koyuş biçimi, köylülerin yanında, şehirlî arkadaşının bile anlamada zorluk çektiği bir biçim olup derdini iyice anlatamamaktadır. Bu durum da yeni aydınların kendi toplumlarında etkili bir rol oynayamadıklarının bir belirtisi olarak verilmiştir. Lâşîn, bu aydın kahramanıyla, kendini anlatabilmek adına sarf ettiği çabayla alay etmektedir. Çünkü kahraman sadece serzenişleri ile kalmış karşı tarafa kendini ifade edememiştir. Hikâyenin ana fikri köylünün kendilerine yapılan haksızlığa karşı duyarsızlığı olup hikâyeye içinde birçok yardımcı fikir kullanılmıştır.

Hikâyeye, akıcı bir üsluptadır. İki belirgin kültür arasındaki çatışmanın derin bir analizini yapan Lâşîn, kelimeleri şiirsel ölçülere varan bir anlatımla kullanmıştır. Bunun yanında hatırlatıcı semboller de vardır. Yazar, sahnenin anlatımını, olay ve karakterleri zenginleştirmek ve hikâyeye unsurlarını bir araya getirmek için kullanmaktadır. Özellikle zıt karakterler ve metin içindeki karmaşık ilişki ağında kötü rastlantı öğeleri oluşturmaktadır. Bu sayede yapıda bir denge ve paralellik ortaya koymaktadır. Hikâyeye, iki değişik karakter grubu arasındaki farklılıklar, hikâyeye içerisindeki temel karakterler, benzer ve zıtlıklarını ortaya koyan dikkatli bir kurgu ile işlenmiştir.

Anlatıcı olarak yazarın varlığı "her ne kadar ben dili kullanmışsa da" hikayenin başından sonuna kadar hissedilmektedir.

Bakış açısını tüm hikâyede tarafsız olarak yansıtan yazar, okuyucuyu hikâyenin içerisine çeken sürükleyici bir anlatım kullanmıştır.

Batı tarzı kısa hikâyenin gelişim sürecinin önemli yazarlardan biri olan Lâşîn, dönemin sorunlarının ele alındığı ve kısa hikâyenin ilk örneklerinden birini verdiği bu çalışması ile modern Arap kısa hikâyesine başarılı bir çalışma sunmuştur.

Kaynakça

Avad, İbrâhîm, *el-Kassâs Mahmûd Tâhir Lâşîn hayatuhu ve fennuhu*, Kahire, Mektebetu'z-Zehrâ, 2001.

Cohen-Mor, Dalya, *A Matter of Fate: The Concept of Fate in the Arab World as Reflected in Modern Arabic Literature*, Oxford University Press, New York 2001.

En Nikâbu't-Tâ'ir Adlı Hikâye Koleksiyonlarının Tahlili, *Basılmamış Doktora Tezi*, İstanbul, 2016.

Fettahoğlu, Yeşim, Mahmûd Tâhir Lâşîn'in Hayatı ve Suhriyyetu'n-Nây, Yuhkâ Enne, Kehhâle, Ömer Rıza, *Mu'cemu'l-müellifîn*, C V, Beyrut, Mektebetu'l-Musennâ.

Hâfız, Sabrî, *Ruvvâdu'l-fenni'l-kıssâsî Mahmûd Tâhir Lâşîn*, Kahire, el-Meclisu'l-A'lâ lissekâfe, 1999.